

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

2 Quomodo se habeat bonum ad rationem finis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

dum distinctorum, id est, per modum formæ denominantis, & rei denominatæ, & ideo significari illam formam ut perfectionem accommodatam ei, in quo existit, in quo computatur naturalis connexio eius cum tali forma, & ita distingui tale bonum ab ente, saltem ratione.

Bonum & appetibile quomodo comparentur.

XVIII.

EX his, quæ de ratione boni dicta sunt, intelligere licet, quomodo se habeant bonum & appetibile. Atqui enim existimant: idem formaliter & synonymè his vocibus significari, & consequenter aiunt, bonum supra ens addere respectum ad appetibile, quibus fauere videtur D. Thom. dict. quæst. 5. 1. p. ar. 1. dicens. *Ratio boni in hoc consistit, quod aliquid sit appetibile.* & ar. 3. ad 1. dicit expresse: *Bonum non addit aliquid supra ens, sed rationem tantum appetibilis,* & artic. 4. ad 1. *Bonum* (inquit) *respicit appetitum.* Similia habet 1. p. q. 16. art. 1. & 3. & lib. 1. cont. Gent. c. 4. rat. 3. fauet Arist. 1. Ethic. cap. 1. definiens, *Bonum esse, quod omnia appetunt.* Et potest confirmari sumpto proportionali argumento ex his, quæ de vero dicta sunt: nam ita comparatur bonum ad appetitum, sicut verum ad intellectum, sed verum non addit supra ens nisi conformitatem ad intellectum: ergo bonum non addit nisi convenientiam ad appetitum. Alii distinguunt inter bonum & appetibile, ut Caietan. 1. p. qu. 5. ar. 5. ubi ait appetibile sumi dupliciter, scilicet, fundamentaliter & formaliter. Priori modo ait esse idem bonum & appetibile, & ita exponit D. Th. ibi: nam proxima ratio ob quam res habet, ut possit mouere appetitum, est bonitas eius, quam habet respectu appetentis, in qua includitur non sola entitas & perfectio rei secundum se, sed prout habet aliquam convenientiam cum appetente. Posteriori autem modo dicit distingui bonum ab appetibili saltem ratione seu denominatione, quia appetibile ut sic importat respectum ad appetitum & denominationem extrinsecam prouenientem ab illo, seu confluentem ex convenientia & proportionem inter bonum & appetitum: aliquid ergo formaliter explicat appetibile, quod non dicit bonum ut sic, ratione cuius hæc causalis vera est, quia res est bona, ideo est appetibilis, sicut hæc etiam causalis est vera, quia, res est lucida & colorata, ideo est visibilis: ita enim comparatur appetibile ad bonum, sicut visibile ad lucidum. Vnde D. Th. 1. Ethic. c. 1. declarans illam descriptionem Aristot. *Bonum est quod omnia appetunt,* ait sumptam esse à posteriori: quia ratio appetibilis posterior est, quam ratio boni. Et hæc sententia vera est, quam prius docuerat Capreol. in 1. distinct. 2. quæstio. 3. Et postea Ferrar. 1. contra Gentes, cap. 3.

XIX.
*Discremen
inter bonum
& verum.*

Ex quo intelligitur, aliter comparari bonum ad appetitum, quam verum ad intellectum; nam verum transcendens (de hoc enim loquimur) includit in sua ratione & denominatione aliquam conformitatem ad intellectum; bonum autem formaliter in ratione & denominatione sua non includit conformitatem ad appetitum, quamuis hæc ad rationem boni consequatur. Vnde ratio veri transcendentis non supponitur proprie in obiecto, ut formaliter attingatur ab intellectu, sed est denominatio sumpta ex proportionem vel confirmationem inter ipsum obiectum & potentiam seu actum eius, & ideo dici solet illa veritas conditio consequens, vel concomitans obiectum intellectus potius quam formaliter illud constituens; bonitas autem supponitur in obiectu appetitus, & est ratio formalis attingendi illud: appetibilitas autem dicit denominationem sumptam ex proportionem talis obiecti cum tali potentia, unde non dicit formalem rationem obiecti, sed conditionem concomitantem.

Quomodo se habeat bonum ad rationem finis.

His etiam constat, quomodo ratio finis ad bonum comparetur. Ait enim D. Thom. 1. p. q. 5. ar. 2. ad 1. bonum, cum habeat rationem appetibilis, importare habitudinem causæ finalis. Et in eodem sensu ait 1. cont. Gentes, c. 38. rat. 3. Bonum habere rationem finis, eo scilicet modo, quo habet rationem appetibilis. Etenim si formaliter sumatur habitudo, ac denominatio finis, illa non est de ratione boni, sed ad illam consequi potest, nam finis, ut sic dicit rationem causæ in ordine ad media, vel ad aliquam actionem, quæ propter finem fiat, quam habitudinem non dicit bonum, sed solum rationem convenientis. Si autem sumatur finis fundamentaliter, sic attribuitur bono, quia ratione bonitatis habet finis vim cauandæ finaliter. Hoc autem intelligendum est de bono simpliciter, quale est per se bonum, nam si sumatur bonum in tota sua latitudine: non tantum finem, sed etiam media complectitur, ut ex sequenti sectione constabit.

Quotuplex sit bonum.

Antequam tractemus, quomodo bonum sit passio entis, declarare oportet nonnullas diuisiones boni, ut sic melius constet, quænam ratio boni enti sit. ^{I.} *Prima diu.* attribuatur. Et primo quidem diuidi solet bonum in bonum verum, & bonum tantum apparens. Verum bonum dicitur, quod tale est, quale existimatur & cognoscitur, apparens vero, quod existimatur, non tamen est in re. Sed hæc diuisio eodem modo bono conuenit, quo potest cuilibet enti, seu rationi entis attribui: datur enim aurum verum, & apparens, & sic de aliis rebus. Peculiari autem ratione solet hæc partitio in bono declarari, quia, cum propria causalitas boni sit, appetitum mouere & allicere, æque ferre id præstat bonum existimatum, ac verum, quia, cum ad mouendum appetitum per cognitionem applicetur, tantum mouet, quantum iudicatur seu existimatur, quamuis re ipsa tale non sit. De bono igitur tantum apparente seu existimato nihil est quod dicamus, quia eius ratio solum in hoc consistit quod tale existimetur, quale solet esse verum bonum, quamuis re vera tale non sit. Vnde quod sunt verba bona, tot esse possunt existimatione ficta, quia in omni bonorum genere, error & falsa existimatio reperiri potest.

^{II.} *Secunda diu.* Secundo diuidi potest bonum in illud, quod in se bonum est, & quod est alicui alteri bonum. De qua diuisione satis multa dicta sunt sect. præced. ubi innuauimus, quamquam ratio boni, quæ est passio entis, possit accommodari vnicuique enti, quatenus perfectionem habet sibi convenientem, clarius tamen reperiri in quolibet ente, quatenus alicui alteri conueniens, ac consentaneum est. Accedit etiam quod hæc ratio boni alterius, supponit seu includit rationem boni in se, nihil enim est alteri bonum proprie & in rigore, nisi quod in se est bonum & perfectionem habet alteri conuenientem. Dixi, proprie & in rigore quia interdum carentia alicuius formæ censetur bona alicui, quamuis formaliter nullam perfectionem ei conferat aut in se habeat, verum tamen priuatio non est proprie bona, sed ita interdum denominatur, quia priuat forma disconueniente, & sub ea ratione appetibilis est. Igitur bonum alteri supponit bonum in se, & ideo aliarum diuisiones boni potissime videntur de eo quod est alteri bonum, & in eo à nobis explicabuntur, simul tamen declarabimus illas, quæ ad ens pertinuerint, quatenus in se bonum est.

Exponi-

Exponitur diuisio in bonum honestum, vtile, & iucundum.

III. Tercio ac præcipue diuidi solet bonum in honestum, delectabile, & vtile. Quam diuisionem tradit D. Tho. 1. p. q. 5. a. 6. & 2. 2. q. 145. art. 3. eamque assertit ex Ambrosio lib. 1. Offic. c. 9. & 10. vbi obscure satis eam insinuat: clarius eam docuit Arist. 2. Ethic. ca. 3. & lib. 8. cap. 2. vbi honestum appellat absolute bonum à iucundo, & vtili illud distinguens. Aduertit autem D. Tho. ibi, diuisionem hanc potissimum traditam esse de bono humano, accommodari tamen posse ad bonum in communi seu secundum se. Prius igitur declarabitur à nobis in bono humano, in quo proprie & absque metaphora illæ rationes boni reperiuntur: deinde videbimus, quomodo ad bonum vti sic applicari possit. Est autem supponendum sermonem esse de homine, quatenus homo est, id est, quatenus ratione utitur, tū quia ratio est suprema regula omnis boni conuenientis homini, ratio (inquam) vel naturalis, si philosophice tantum homo consideretur, vel diuino lumine illustrata, si consideretur Theologicè, cum etiam, quia propriæ ac formales rationes bonorum bonorum, præsertim honesti & vtilis, non possunt nisi per rationem discerni.

IV. Cum igitur bonum idem sit, quod conueniens, dupliciter potest aliquid esse homini conueniens: vno modo per se ipsum, quia nimirum illa perfectio, quā in se habet ex se ipsa consentanea est & conueniens homini. Quod adhuc potest duobus modis accideri, primo quod sit conueniens in ordine ad delectationem, quam tale bonum secum habet, & hoc est bonum delectabile. Secundo absque ordine ad delectationem, sed solum quia per se delectatur, vel conueniens est homini vt sic, & hoc est bonum honestum. Alio vero modo est aliquid conueniens, non per se ipsum, sed solum ratione alterius boni, quod per illud seu mediante illo obtineri potest, quia nimirum, licet ex se spectatum delectationem non afferat, neque ex se delectetur, aut conueniens sit homini, tamen, vt conferre potest ad aliud bonum obtinendum, conueniens censetur, & hoc est bonum vtile. Atque ita constat, & illa tria membra sub ratione boni contineri, & esse aliquo modo inter se distincta, saltem ratione formali concepta seu habitudine, nam re seu subiecto non semper necesse est distinguere: constat enim eandem rem, v. g. amorem aut deuotionem erga Deum, esse & honestam, & iucundam, & vtilem.

V. Denique facile ex dicta declaratione intelligitur membra illa exhaustire diuisionem, quia neque inter bonum per se, aut in ordine ad aliud, reperiri potest minus, cum hæc immediate, & quasi per contradictionem opponantur, neque præter bonum conueniens ob delectationem, vel absque illa, sed solum propter se ipsum, potest aliud membrum excogitari, cum hæc etiam membra, quasi per contradictionem seu immediatam negationem distinguatur quia omne bonum quod per se est conueniens præcisa ratione delectationis, honestum reputatur. Dico autem, præcisa delectatione, quia hæc membra per abstractionem præcisiuam potius, quam negatiuam, distinguenda sunt, si ad rem, quæ bona denominatur, comparentur, quia vt res sit honesta, non est necesse, vt sit iucunda, vel vtilis, sed solum vt habeat aliquam rationem contentiuentiam propter quam sit amabilis etiam si nec iucunda, neque vtilis sit, & sic de reliquis. Vnde formaliter & quasi conditionaliter, possunt hæc membra distinguere, etiam per abstractionem negatiuam: nam de ratione honesti, vt honesti, est, vt ad suam rationem & conuenientiam sufficientem ad mouendum appetitum rectum delectationem aut vtilitatem non requirit, siue in re illas habeat coniunctas, siue non: nam etiam si illas non haberet, esset sufficienter bonum & conueniens & in suo ordine, & idem est

proportionaliter de reliquis. Atque in hunc modum videtur satis exposita prædicta diuisio.

Varia difficultates circa prædictam diuisionem.

VI. Sed vt exactius declaratur, nonnullæ difficultates insurgentes breuiter tractandæ sunt. Prima est, quomodo bonum honestum dicatur per se conueniens. Aut epim dicitur per se conueniens, tanquam forma pæne consentiens cum natura hominis vt rationalis est, ad eum modum, quo calor est per se conueniens igni, & sic sequitur, ipsas potentias intellectus & voluntatis esse bona honesta, quod est contra August. lib. 2. de lib. arb. c. 19. vbi distinguens omnia bona hominis, in maxima, media & infima, potentias animæ in medio ordine collocat, quia eis possumus male vti, cum tamen maxima bona illa esse videantur, quæ honesta sunt. Deinde sequitur, Deum non esse bonum honestum hominis, quia non est ei per se conueniens per modum formæ. Sequitur etiam actionem dandi eleemosynam, non esse bonum honestum, quia non est aliqua forma per se conueniens homini. Vel bonum honestum dicitur per se conueniens non vt forma, sed vt operatio dicens hominem, & sic sequitur in primis idem inconueniens de Deo. Et vltius sequitur, virtutes præsertim infusas, non esse bona honesta, quia non sunt operationes hominis, quod est plane falsum, & contra Augustinum citato loco. Vel dicitur bonum honestum per se conueniens obiectiue: quia scilicet est bonum per se amabile, quæ ratio vniuersaliior est: nam & in operationem, tam internam, quam externam, & in quacunque formam & in Deum ipsum conuenire potest. Sed neque hoc modo euitantur omnes difficultates tactæ, quia sequitur potentias animæ computandas esse inter bona honesta, imo & sanitatem, & alia bona corporis, quæ per se amabilia sunt. Et præterea insurgit alia difficultas, quia hæc ratio, nempe quod obiectum aliquod sit per se amabile sine ordine ad delectationem, non potest esse prima ratio boni, quæ in tali obiecto reperitur, quia supponit rationem boni, propter quæ tale obiectum per se amabile est. Sicut in sect. præcedente dicebamus, rationem appetibilis supponere rationem boni & conuenientis, propterea enim res appetibilis est, quia bona est & conueniens: idem autem est esse bonum per se amabile, quod esse posse appetibile: non potest ergo hæc esse prima ratio, in qua bonum honestum consistit.

VII. Secunda difficultas est circa bonum delectabile, quomodo habeat peculiarem ac propriam rationem boni in se, ac per se appetibilis: aut enim per bonum delectabile intelligendum est obiectum, circa quod delectatio versatur, aut delectatio, quæ ex tali obiecto nascitur. Si primum dicatur, sequitur, hoc bonum non magis esse per se & in se bonum, quam bonum vtile. Probatur, quia non est bonum eo, quod in se habeat delectationem, quæ est res ab illo distincta, sed quia aptum est ad delectationem generandam, quæ videtur esse vtilitas quædam consistens in habitudine ad delectationem ipsam, ratione cuius tale obiectum amabile est. Sicut cibus verbigraria, si amatur, quia sanitatem confert, dicitur amari vt bonum vtile ad sanitatem: ergo, si amatur quatenus delectationem affert, amabitur vt vtile ad delectationem: ergo bonum delectabile, hac ratione sumptum, non est per se & in se bonum, nec formaliter differt à bono vtili, sed tantum materialiter, seu tanquam particulare à communi. Si vero delectatio ipsa dicatur esse bonum delectabile, vt D. Thomas in citato loco 1. part. indicat, verum quidem est delectationem esse quandam actum per se conuenientem, & consentaneum naturæ, vel appetitui, qui delectatur, tamen nulla apparet ratio, ob quæ hæc peculiaris conuenientia talis actus ab aliis distinguatur, & constituat suam peculiarem rationem boni, magis quam conue-

VI.

Prima difficultas circa bonum honestum.

VII.

Secunda difficultas circa bonum delectabile.

conuenientia, quam habet quilibet alius actus cum facultate operandi, ut intellectus veritatis cum intellectu, & visio obiecti pulchri cum visu. Et præterea non videtur ratio boni delectabilis primario posse consistere in delectatione ipsa; nam delectatio, circa aliquod bonum ut bonum versatur, cum sit quies appetitus, qui non quiescit, nisi in bono adeptio: ergo supponit delectatio in obiecto rationem boni priorē delectationem, & quæ in se talis sit, & non per ordinem ad delectationem: bonum enim circa quod delectamur, non ideo bonum est, quia delectatur, sed potius ideo delectatur, quia bonum est, supponit ergo delectatio in obiecto conuenientiam, & bonitatem distinctam à delectatione ipsa. De illa ergo inquiri, an constituat bonum delectabile necne: nam, si constituit: ergo non est delectatio ipsa primum delectabile bonum: imo nec videtur habere similem conuenientiam seu rationem boni, quia cum delectamur, verbi gratia, in visione rei pulchræ, longe alterius rationis est conuenientia visioni sà conuenientia delectationis: cum tamen visio sit illius delectationis obiectum. Si autem bonitas illa seu conuenientia, quæ est in obiecto delectationis, non constituit bonum delectabile, erit iam aliud bonum distinctum à tribus enumeratis.

VIII.

Tertia difficultas circa bonū vtile.

Tertia difficultas esse potest de bono vtili, quomodo negetur esse in se bonum, & in hoc à reliquis distinguatur: nam bonum vtile, licet ad aliud à se distinctum vtile sit, tamen in se habet vtilitatem suam, quæ consistit in aliqua virtute vel efficacia præstandi rem illam, ad quam est vtile. Dicitur fortasse, bonitatem rei vtilis non consistere in vtilitate ipsa, sed in conuenientia & appetibilitate, quam habet talis vtilitas respectu hominis, & consequenter dicitur, bonum vtile non habere hanc conuenientiam ex se, sed ex fine, ad quem est vtile. Contra hoc tamen est, quia, licet conuenientia boni vtilis supponat conuenientiam illius rei, ad quam est vtile, & ab illa fortasse deriuetur, tamen illa supposita, reuera ipsum bonum vtile, quatenus habet habitudinem ad talem rem habet in se propriam conuenientiam, ratione cuius bonum est & amabile: ergo in hoc non est differentia formalis inter bonum vtile & alia bona: nam etiam bonum honestum vel delectabile, potest interdum accipere rationem suam ex habitudine ad aliquod extrinsecum. Imo bonum honestum interdum est tale ex conformitate ad legem extrinsecam, vel saltem ex conuenientia, quæ in eo resultat, supposita tali lege. Vnde etiam fit, ut aliquod bonum vtile non habeat aliam conuenientiam vel bonitatem, nisi honestatis, ut v.g. corporis afflictio, quatenus vtilis est ad satisfaciendum Deo, non habet bonitatem aliam, nisi honestam, & eadem ratione medium, quod tantum est vtile ad delectationem capiendam, non habet conuenientiam aliquam, vel bonitatem, nisi participationem quandam illius delectationis: ergo bonum vtile non recte ab aliis distinguitur.

IX.

Quarta difficultas circa bonū.

Atque hinc oritur quarta difficultas, cur bonum vtile non distinguatur in duo: nam tale est vtile bonum, quale est illud ad quod ordinatur: ergo sicut bonum per se amabile, aliud est honestum, & aliud delectabile, ita bonum ex vtilitate ad aliud quoddam honestum, aliud vero delectabile.

X.

Vltima difficultas circa sufficientiam divisionis.

Vltima difficultas est, quia prædicta diuisio videtur insufficientis, nam præter dictas rationes boni videtur esse alia, quæ ab illis distingui seu præscindi potest: sunt enim quædam bona per se amabilia, non quia delectantur: nec quia honesta sunt, sed præcisè, quia naturam perficiunt, ut sanitas, scientia, corporis integritas, & ipsum esse, ac viuere: nam etiam si mēte præscindamus omnem delectationem, hæc sunt bona & amabilia, ut per se constat; & similiter licet præscindamus omnes rationes virtutis, hæc sunt amabilia, ut connaturalia bona & propter illa possunt amabilia ut vtilia, præcisè honestate. Cuius signū est,

quia interdum per honesta media, interdum per turpia inquiruntur, non ob delectationem, sed ob solam naturalem conuenientiam: datur ergo aliqua ratio boni ab illis tribus distincta.

Expeditur prima difficultas.

Ad satisfaciendum primæ difficultati, & declarandum quid propriè sit honestum bonum, aduertendum est duobus modis dici vel sumi posse bonum honestum. Vno modo in ordine ad actiones humanas & morales, prout recta & prudenti ratione regulari possunt: & hoc modo bonum honestum dicitur, quod per se & ex se decet hominem vel personam ratione vtemem, ut sumitur ex D. Thoma, 2.2. questione 145. articulo primo & sequenti. In qua conuenientia non consideratur aliqua commoditas quæ per tale bonum accrescat illi personæ, respectu cuius dicitur esse huiusmodi bonum, hæc enim, licet sæpe intercedat, per se tamen ac formaliter non est ad honestatem necessaria sed sufficit illa decentia, & proportio, quæ reperitur inter tale bonum & naturam, quæ operationes suas recta ratione dirigit. Sicut dare elemosynam est honestum, quia est per se consentaneum naturæ rationali, etiam si per impossibile homo sic operans nullam inde vtilitatem, vel commoditatem caperet, præter ipsum recte operari. Quomodo etiam respectu Dei dicitur esse conueniens & honestum sese communicare, benefacere ac misereri, non quia illi sit commodum, sed quia est per se decens ac proportionatum illius bonitati. Bonum ergo honestum hac ratione explicatum dicit peculiarem rationem conuenientiam, & ex parte rei, quæ honesta dicitur, includit perfectionem eius: cum omnibus conditionibus, vel physicis, vel moralibus ad prædictam conuenientiam cum natura rationali necessariis.

Solet autem hoc bonum per conuenientiam ad dictamen rectæ rationis declarari: nam illud bonum est honestum, quod recta ratio dicitur esse faciendum, vel amandum, &c. Tamen, si hoc dictum intelligatur de recta ratione, prout dicit iudicium, seu cognitionem eius, quod expedit facere, sic non consistit honestas in conformitate ad dictamen rationis, neque est illa prima regula, seu prima ratio talis honestatis. Non enim ideo bonum & honestum, quia recta ratio iudicat esse tale, sed è conuerso, quia ipsum bonum vere & in re tale est, ideo recta & verà ratio iudicatur esse tale. Et ideo quoad nos rectum iudicium est regula boni honesti, quia nobis manifestat illud: tamen secundum se supponit illud iudicium propriam conuenientiam, ex qua habet bonum honestum quod tale sit: hanc autem dicimus esse ad naturam rationalem, quatenus talis est, & tales habet proprietates seu attributa. Si vero dictamen rationis non formaliter, sed quasi radicaliter sumatur, sic bene & à priori dicitur bonum honestum esse illud, quod est conforme rationi, id est, quod est conforme naturæ rationali, quæ propterea nata est iudicare, hoc sibi esse faciendum, vel apperendum.

Bonum autem honestum hoc modo sumptum, distingui potest in actum, habitum, & obiectum honestum: sunt enim actus formaliter boni & honesti, ut sunt actus virtutum, præsertim voluntatis, & his correspondent habitus virtutum, qui inter maxima bona & honesta merito computantur, quia maxime decent hominem ratione vtemem: & his actibus vel habitibus supponuntur obiecta honesta; nam ab his sumunt actus, & habitus suam honestatem, ut significat D. Thom. 1.2. questione 19. art. 1. ad 3. ubi de hac re latius disputatur, & quest. 20. art. 1. ad 2. & quest. 2. de malo, art. 3. in corp. & ad 8. Actus enim honestus ut sic non versatur circa bonum honestum: vnde necesse est, ut in illo talem bonitatem supponat: nam actus voluntatis non confert obiecto suo bonitatem, sed

sed potius in illa fundatur, & ideo Diuus Thomas supra, hanc honestatem, bonitatem primordiale vocat.

XIV. Atque ex his responsum est ad totam illam primam difficultatem, quatenus spectat ad bonum honestum in hoc rigore & proprietate sumptum. Concedimus enim, hoc bonum non limitari ad operationem, vel habitum, vel formam, sed conuenire omni rei, quæ honesta, & secundum rectam rationem est appetibilis ab homine. Concedimus deinde, hoc bonum non ideo tale esse, quia est per se conueniens voluntati seu appetitui hominis in ratione obiecti appetibilis, nam ut recte arguimus ibi factum probat hæc ratio per se appetibilis, formaliter sumpta, supponit conuenientiam cum natura rationali, ratione cuius tale bonum illi est per se appetibile.

XV. Alio vero modo sumi potest bonum honestum non in ordine ad mores, sed in ordine ad naturam, & est illud, quod per se perficit naturam, & est commodum illi, etiam seclusa ratione virtutis, ut est sanitas, integritas & vita ipsa, quam interdum amare vel tueri turpe est, etiam si ex se maxime conueniens naturæ videatur. Et hoc bonum videntur antiqui Philosophi appellasse *bonum naturæ*, quod distinguebant à bono honesto, quod per se decens appellabant, ut colligitur ex Cicerone lib. 3. & 4. de nimb. Tamen, quia hoc bonum naturæ per se conueniens est, & amabile, ideo ita censetur comparari appetitus naturæ ad hoc bonum, sicut appetitus rationalis ad bonum per se decens, atque hac ratione in ordine ad naturam hoc bonum comprehenditur sub bono honesto. Accedit etiam, quod hæc ratio boni sufficiens est ut ipsi honeste appetatur, si aliunde impedimentum aliquod non intercedat, quia cum recta ratio sit, qua homo regi debet aut gubernari, ad illam pertinet ea, quæ sunt naturæ commoda & consentanea, proponere, nisi aliunde aliquid obstat, vel maius aliquod incommodum subsequatur. Hoc igitur modo loquendi de bono honesto, concedendum est potentias animæ esse quadam honesta bona, non quidem eo modo, quo virtutes, quibus male uti non possumus, sicut potentis ipsis, propter quod ab Augustino hæc maxima, illa vero media bona esse dicuntur, sed ea ratione, qua bona pertinentia ad integritatem & complementum naturæ per se conuenientia sunt, & quantum ex ipsis est, recte amabilia: Atque hoc modo ipsum esse & vivere, & sapere honesta sunt. Neque solum inhærentia bona, sed etiam res extrinsecæ, quæ interdum sunt per se conuenientes, saltem ut obiecta vitalium actuum, inter hæc bona honesta computantur: & sic etiam expedita est prima difficultas, quantum ad hoc bonum pertinere potest, de quo in solutione vltimæ difficultatis plura dicemus.

Tractatur secunda difficultas.

XVI. Circa secundam difficultatem duo sunt distinguenda, quæ ibi attinguntur, scilicet delectatio, & delectationis obiectum, & de utroque dicendum est esse bonum ex se conueniens aliquo modo & per se appetibile. Et quidem de delectatione ipsa, id est per se manifestum: nam est actus, qui ex se valde inuitat & trahit appetitum, quod est signum, ex se habere cum illo magnam proportionem. De obiecto autem delectationis probatur, quia obiectum delectationis est bonum: ergo delectatio supponit in obiecto illo bonitatem, quia actus animæ non constituit obiecta sua, sed supponunt: obiectum ergo delectationis non est bonum & conueniens, quia est delectationis obiectum, sed è contra, quia bonum est & conueniens, ideo delectationis obiectum esse potest. Est igitur ex se bonum & appetibile, & non per solam denominationem vel habitudinem ad delectationem, quamuis fortasse nominis Etymologia

vel impositio inde sumpta sit. Hinc igitur constat, siue delectabile bonum sumatur pro delectatione ipsa, siue pro obiecto seu bono illo quod delectat, siue (quod probabile est) pro utroque per modum vnius, scilicet, pro quiete in tali re, sicut beatitudo interdum sumitur pro obiectiua, interdum pro formali, interdum pro tota beatitudine, quæ per modum vnius utramque complectitur: quocirque (inquam) ex his modis bonum delectabile sumatur, merito per se bonum dici, & non tantum extrinseca habitudine vel denominatione, in quo recte à bono vtili distinguitur.

Rursus facile distinguitur bonitas vel conuenientia ipsius delectationis à bonitate vel conuenientia honestatis, siue moralis, siue naturalis: nam conuenientia delectationis solum consistit in suauitate illa, & vitali quiete (ut sic dicam) quam appetitus habet in bono adepto, siue habeat conformitatem aliam cum ratione, seu rationali natura, siue non, hæc enim ad rationem delectationis ut sic accidentalia sunt. Atque ob hanc causam merito delectabile bonum, saltem ratione delectationis à bono honesto, tam morali, quam naturali distinguitur, tum quia habet peculiarem conuenientiam, ut dixi, tum etiam quia habet peculiarem vim mouendi appetitum, ex qua fit, ut interdum moueat non solum contra rationem, sed etiam contra commodum naturæ.

At vero de bonitate obiecti delectabilis, quæ in eo supponitur, ut delectationem causet, non est facile ad iudicandum, quam sit, & quomodo ab honestate vel morali vel naturali distinguatur. Et ratio difficultatis est, quia delectatio est de bono conuenienti & consecuto seu presenti, ut sumitur ex Aristotele 1. Rhetor. ca. 10. & D. Thom. late 1. 2. questione 31. articulo 1. & sequentibus. Bonum autem conueniens, cuius consecutio delectationi supponitur, non est aliud nisi bonum naturæ conueniens, vel spirituali naturæ, si delectatio spiritualis sit, vel corporali, si sit sensibilis: bonum autem conueniens naturæ non est aliud, nisi bonum honestum: vel morale, si sit ita conueniens naturæ rationali ut sic ut per se deceat, vel naturale, si solum sit per se commodum naturæ, ut ad perfectionem eius spectans: ergo delectatio non supponit bonum delectabile ut delectabile est, imò hæc potius videtur denominatio extrinseca ab ipsa delectatione in potentia, sicut visibile à visione, sed supponit tantum bonum conueniens appetenti, de cuius consecutione delectatur. Et confirmatur hoc exemplis, nam, cum infirmus delectatur de consecuta sanitate, nullam aliam rationem boni considerat ut delectetur, nisi commoditatem illam, quam naturæ suæ affert sanitas: ergo in sanitate ut est obiectum delectationis, non est alia bonitas, præter naturalem conuenientiam sanitatis cum natura hominis. Simili modo visio beata, seu Deus clare visus & possessus est obiectum perfecti gaudij, non alia ratione, nisi quia est bonum maxime proportionatum & conueniens naturæ hominis: ergo in vniuersum, bonum delectabile fundamentaliter (ut sic dicam) & quatenus intrinsece supponitur ipsi delectationi ex parte obiecti, nullum aliud est, nisi bonum per se conueniens naturæ, atque adeo honestum, vel morale, vel naturale.

Ad hoc duobus modis responderi potest. Primo, concedendo totum discursum factum, & consequenter dicendo, bonum delectabile non distingui à bono per se conueniente naturæ, nisi prout delectationem includit, quæ in tali bono consideratur ut propria ratio mouens ad appetitionem eius. Quæ videtur esse sententia Diui Thomæ 1. parte quæst. 5. art. 6. & 1. 2. quæstio. 32. articulo 1. ad tertium, ubi ait, operationes esse delectabiles, in quantum sunt connaturales & proportionatæ operanti, & in tota illa quæstione idem insinuat, & idem significat Caietanus in his, quæ notat circa illum articulum primum. Ex quo

XVII.

XVIII.

XIX.

quo ulterius dicendum est consequenter, bonum delectabile, quatenus dicitur per se bonum & amabile, intrinsece includere delectationem ipsam, siue sola ipsa delectatio apprehendatur, ut tale bonum per se conueniens propter id quod est, id est, propter suauitatem illam, quam formaliter confert, siue hoc totum, scilicet tale obiectum ut secum habet delectationem adiunctam apprehendatur per modum vnius obiecti, quod bonum delectabile dicitur, cuius veluti forma est delectatio ipsa. Vnde Aristoteles 10. Ethic. capit. 2. ait: *Voluptatem esse per se appetibilem, facereque quoduis bonum magis appetibile, si illi addatur.* In quibus verbis indicat, delectationem quidem supponere bonum: ipsam vero illi additam, facere illud magis appetibile, quia nimirum constituit illud iucundum & delectabile: ergo tale bonum delectatione ipsa completur, & quasi formaliter constituitur. Et hoc ipsum significauit Diuus Thomas 1. part. questio 5. articulo 6. cum docet, bonum delectabile terminare appetitum ratione delectationis, quæ est quies in re desiderata.

XX.

Additque ibi in solutione ad secundum, illa proprie dici bona delectabilia, quæ nullam aliam habent rationem appetibilitatis, cum aliquis sint & noxia, & inhonesti. Quæ verba fauent dictæ sententiæ, quatenus in eis dicitur, delectationem esse totam rationem appetendi bonum delectabile ut sic: in eo vero quod in eis dicitur posse dari rem, in qua nulla prorsus sit alia ratio appetibilis præter delectationem, videntur contradicere superius dictis: vnde falsa videntur ob rationem supra factam, quod delectatio resultat ex bono consecuto, & ideo necesse est, ut aliam priorem rationem boni supponat ratione cuius sit appetibilis: non ergo potest dari res, quæ delectationem afferat, & tamen nullam habeat aliam rationem appetibilis præter delectationem. Dici vero potest D. Thom. non interdisse excludere ab huiusmodi re omnem rationem conuenientiæ delectatione priorem, in qua delectatio fundetur, sed indicare voluisse, interdum contingere, hanc conuenientiam talem esse, ut, seculsa delectatione, nõ faciat rem simpliciter appetibilem, quia est noxia vel inhonesta. Iuxta hunc ergo dicendi modum ad secundam difficultatem concedendum est, rem illam vel operationem, quæ est obiectum delectationis, licet aliam priorem rationem boni habeat, tamen non esse bonum delectabile, nisi ea tantum ratione, qua habet delectationem adiunctam. Neque inde fit, confundi hoc bonum cum bono utili, aut habere tantum extrinsecam rationem boni eo modo, quo bonum utile, quia res comparatur ad delectationem, quæ ex illa sequitur, ut obiectum eius, & ideo ex utraque vnum bonum delectabile intrinsece & per se appetibile, constitui censetur.

XXI.

Alter modus respondendi esse potest, in obiecto delectationis reperiri semper specialem quandam conuenientiam, ratione cuius esse potest delectationis obiectum, & ab illa proprie & intrinsece denominari bonum delectabile, eamque conuenientiam distinctam esse, ac separari posse seu præscindi à propria conuenientia honestatis, tam moralis, quam naturalis. Nam, ut bene Caietanus tract. 1. 2. quest. 32. arti. 1. obiectum delectationis est res, vel operatio apprehensa ut conueniens: non est autem necesse, ut hæc conuenientia sit aliquo modo honesta, vel commoda naturæ, sed satis est, ut sit proportionata gustui, v. g. vel alteri sensui, aut potentie: Videtur ergo esse in his obiectis delectabilibus, quidam specialis modus conuenientiæ sufficiens ad constituendam specialem rationem boni, quæ sub delectatione comprehenditur, quotiescunque delectatio dicitur esse tota ratio appetibilis in bono delectabili ut sic. Et ita fauet huic modo dicendi Diuus Thomas in verbis supra citatis ex 1. parte, questione 3. articulo 6. ad secundum.

XXII.

Sed (ut verum fatear) hæc posterior dicendi mo-

dus nec sufficienter fundari potest, nec declarari, quia intelligi non potest, quanam sit illa specialis conuenientia, præteream, quæ est in bona constitutione naturæ, seu in esse vel operari naturæ proportionato. Quod sumitur ex Aristot. 7. Ethic. c. 12. & 13. & lib. 10. capit. 4. & 5. & 1. Rhetor. capite 10. in fine, ubi hoc sensu ait, *voluptatem esse affectionem totam simul, & sensibilem in naturam profuscentem*, ut exponit & tractat D. Thom. 1. 2. questione 31. arti. 1. & 32. arti. 1. & ibi Caietanus. Item, quia delectatio in idem bonum & conueniens tendit, in quod amor vel desiderium: solum enim differt ab eis, quia tendit in illud bonum, ut præsens, & consecutum; sed respectu amoris vel desiderij, seculsa delectatione, non intelligitur alia ratio conuenientiæ præter eam, quæ ad honestatem moralem vel naturalem pertinet, vel saltem certissimè est, amorem & desiderium directe ferri posse in huiusmodi conuenientiam seu in bonum sub tali ratione: ergo æque certum est, delectationem in obiecto suo non requirere aliam conuenientis rationem: ergo illam excogitare vel fingere, ut priorem delectatione ipsa, nec fundamentum habet, nec satis explicari potest. Nam, quod aliquæ delectationes oriuntur ex peculiari conuenientia obiecti cum aliqua facultate, ut cum gustu vel tactu, id non est, nisi vel quia qualitas illa, quæ sensui percipitur & delectationem parit, est obiectum connaturale & per se conueniens tali facultati, vel quia operatio, ad quam talis delectatio consequitur, est similiter naturalis perfectio proportionata potentie. Atque ita semper huiusmodi ratio boni, quæ ex parte obiecti ad delectationem supponitur, ad bonum per se naturæ conueniens reuocatur. Prior ergo responsio solidior est, & per eam fit satis secundæ difficultati superius positæ.

Tertia difficultas simul cum quarta explicatur.

Ad tertiam difficultatem de bono & utili nonnulli concedunt habere bonum utile suam propriam & intrinsecam bonitatem, ratione cuius est in se appetibile, licet non propter se. Hæc enim duo diuersa sunt: nam medium reuera in se amatur, id est, in se terminat amoris motum; vnde necesse est, ut in se habeat bonitatem utilem, distinctam à bonitate finis ratione cuius possit terminare dilectionis seu electionis affectum: non tamen diligitur propter se, quia illa bonitas non est absoluta, sed respectiua ad finem seu propter finem, & quia finis est prima causa diligendi medium, seu bonum utile. Quo fit, ut iuxta hanc sententiam bonum utile non distinguatur à reliquis: eo, quod solum sit bonum bonitate extrinsecamnis, sed, quia totam bonitatem suam habet in ordine ad finem. Et potest hæc sententia confirmari quia: epugnat esse bonum, & aliena bonitate bonum esse; nam bonum idem est quod perfectum: nulla autem res perficitur sola extrinseca denominatione ab aliena perfectione: sed bonum utile est vere bonum: ergo non est bonum per solam denominationem à bonitate finis, sed in se habet suam propriam bonitatem. Sed hæc sententia falsa est, ut laus dicemus inferius de causa finali disputantes. Estque contra sanctum Thomam 1. parte quest. 5. arti. 6. præsertim in solutione ad secundum, ubi facit: *Vtilia dicuntur, quæ non habent in se, vnde desiderantur, sed desiderantur solum ut sunt ducentia in in alterum: sicut sumptio medicina amare.*

Recte igitur inter proponendam tertiam difficultatem responsum est, aliud esse loqui de utilitate, aut significat vim, quæ est in bono utili ad effectum ad quem utile dicitur: aliud vero esse loqui de illa utilitate in ordine ad appetentem, cui tale bonum utile est. Priori modo verum est, utilitatem esse posse virtutem aliquam & perfectionem intrinsecam ipsi bono

bono vtili, quæ quidem perfectio comparata ad ipsummet bonum quod vtile denominatur, est illi conueniens, non tanquam bonum vtile, sed tanquam bonum per se illi proportionatum & connaturale, vt in medicina, v.g. quæ est vtilis ad sanitatem, quia habet vim expellendi aliquem humorem, clarum est illam vim esse proprietatem aliquam intrinsecam tali medicinæ; quæ respectu illius non est vtilis, sed per se conueniens & appetibilis ipsi: respectu verò hominis illa vis dici potest vtilitas, quæ est in tali re in ordine ad talem finem. At verò tota hæc vtilitas comparata ad hominem, & per se tantum considerata, non inueniatur illi bona, conueniens, aut appetibilis, sed in tantum censetur conueniens, in quantum sanitas ipsa, diminutio, aut expulsiō talis humoris conueniens est. Vnde, si homo nunc non indiget ad sanitatem tali purgatione, illa virtus medicinæ non est conueniens homini: si vero indiget, censetur conueniens solum ob sanitatem. Igitur tota virtus, quamuis intrinseca medicinæ, ex se non est conueniens homini, neque appetibilis ipsi, sed solum quatenus à bonitate finis quodammodo informatur & denominatur: ergo bonitas & conuenientia, quæ est in bono vtili formaliter sumpto, vt vtile est, non est intrinsece in illo completè ac formaliter, sed est in illo, quasi materialiter, vtilitas ipsa, seu vis actiua alterius rei, formaliter verò conuenientia & tota ratio appetibilitatis est bonitas finis. Cuius etiam argumentum est, quod bonum vtile, vt vtile, non excitat, neque trahit, aut mouet appetitum ad se, alioqui medium, vt medium haberet causalitatem finis, quod falsum est, sed finis est, qui voluntatem mouet ad appetendum medium seu bonum vtile: vnde licet voluntas tendat in rem vtilem, tanquam in materiale obiectum, & hoc modo dicatur bonum vtile terminare in se motum voluntatis, tamen formaliter, etiam ille motus terminatur ad finem, quia est tota ratio tendendi medium, & ideo in bono vtili non requiritur intrinseca & formalis bonitas ad determinandum talem actum.

XXIV. Ad quartam ergo difficultatem respondetur, negando, bonum vtile vt sic ex se habere propriam conuenientiam respectu appetentis, ratione cuius illi sit bonum & appetibile, sed eam habet ex fine, non solum vt ex radicali & remota causa, sed vt formalis & proxima, quia non solum habet conuenientiam suam & bonitatem per habitudinem ad finem, sed habet illam ab ipso fine tanquam ab extrinseca forma, & ratione ob quam est diligibile. Et in hoc differt propriè bonum vtile ab honesto & delectabili. Quocirca, si interdum est aliquod bonum vtile, quod ex se habeat propriam conuenientiam cum natura aut re, ita ratione, sub ea ratione non est vtile, sed honestum & per se amabile. Vnde, quod inter bona vtilia quædam esse possint honesta, alia verò delectabilia, solum materialiter contingit, in quantum hæc rationes boni in eadem re coniungi possunt, imo & se inuicem denominare: nam & honestas, & delectatio vtilis esse potest ad salutem, vel animæ vel corporis, & vtilitas ipsa honesta esse potest. Formaliter tamen hæc rationes sunt diuersæ, & ratio boni vtilis eadem proportionè reperitur, siue vtilitas sit ad delectationem, siue ad honestatem, siue ad aliud naturæ commodum, & ideo non oportuit, bonum vtile in varia membra distinguere.

Expeditur quinta difficultas.

XXV. Quinta difficultas ex dictis expedita est. Distingui-mus enim bonum honestum in ordine ad virtutem seu regulam rectæ rationis, quod idem est ac per se decens & consentaneum rectæ rationi, & bonum in ordine ad naturam, quod per se illi conueniens est & commodum. Si ergo priori modo sumatur bonum honestum, fateamur non esse adæquatum mem-

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

brum huius diuisionis, non solum respectu inferiorum rerum, quæ ratione non vtuntur, sed neque respectu ipsiusmet hominis, qui (vt argumentum conuincit) potest diligere aliquod bonum, vt per se conueniens sibi non propter honestatem, nec propter delectationem, sed solum propter conseruationem vel commodum suæ naturæ. At verò sumptum honestum bonum posteriori modo, sic est adæquatum membrum illius diuisionis, quam hoc modo declarauit D. Thom. supra, vbi honestum bonum appellari dicit: omne illud, quod appetitur vt vltimò terminans motum appetitus, sicut quadam res, in quam per se appetitus tendit.

Atque hinc intelligitur primò, quo modo hæc diuisiō locum habeat in bono in communi, prout abstrahit à bono humano, quomodo item membra eius in alijs rebus ab homine reperiatur. Nam bonum honestum naturale propriè reperitur in inferioribus rebus, non solum sentientibus, sed etiam inanimatis: nam in omnibus reperitur perfectio aliqua, quæ per se terminat appetitum animale, vel naturalem vt est ipsum esse vel conseruari, quod quælibet res appetit. Quo fit, vt in quolibet etiam re propriè inuenire possit bonum vtile per habitudinem ad hoc bonum naturæ: sic enim hirundo congregat paleas ad nidificandum, quæ actio non alia ratione bona est, nisi quia est vtilis, & motus deorsum respectu lapidis comparatur vt bonum vtile, quia per se non pertinet ad perfectionem eius, sed solum vt in proprio loco constituitur. Bonum autem delectabile propriè reperitur in rebus cognoscentibus, magis quidem perfecte in ratione vtentibus, quam in sentientibus tantum; verè tamen ac propriè in vtrisque rebus autem cognitione carentibus, solum per metaphoram & analogiam quandam attribui potest: in quantum quietem habet vnaquæque res in proprio bono consecuto, quia tamen illa quies non est per proprium actum, sed per solam carentiam motus, ideo propriam & specialem rationem boni habere non potest. Quapropter, quando hæc diuisiō datur de bono in communi, non est sensus omnia hæc tria bona in singulis rebus reperiri, sed simpliciter dari in rebus, seu entibus huiusmodi rationis bonorum & e conuerso, omnes rationes bonorum in quibuscunque entibus inuentas sub tribus prædictis sufficienter comprehendendi. An verò hæc tres rationes boni solum possint per intellectum apprehendi & discerni, vel etiam possint per sensum cognosci, & quomodo, non spectat ad hunc locum, sed in scientia de anima tractandum est. Legatur D. Tho. 1. p. q. 78. art. 4. q. 81. art. 2. & Caietan. ibi. & 1. 2. quæst. 40. art. 3.

Secundo colligitur ex dictis, qualis sit prædicta diuisiō: nam D. Thomas citato loco ad tertium absolūtè dicit bonum non diuidi in hæc tria vt vniuocum, sed vt analogum, quod prius dicitur de bono honesto, deinde de delectabili, postremo de vtili. Sed si loquamur de propria & rigorosa analogia, quæ vnum dicitur tale per denominationē ab alio, sic vera est analogia inter bonū vtile & reliqua, quia bonum vtile non est bonum, nisi per denominationem ab alio, quod per se bonum est & conueniens. Et hoc probat quoddam argumentum in superioribus factum, quod nulla res est bona per extrinsecam denominationem: est enim id verum de bono simpliciter, non tamen de bono secundum quid & analogicè: nihil enim vetat, huiusmodi bonum constitui per denominationem ab extrinseca bonitate. Hoc autem modo non videtur esse propria analogia inter bonum delectabile & honestum, nam bonum delectabile ex se & per se est simpliciter bonum, non per denominationem à bono honesto, sed ex sua extrinseca conformitate ac bonitate, cuius signum est: nam oblata omni honestate vera aut existimata, si manet aliqua delectatio, illa est per se bona & amabilis: ergo non denominatur bona per analogiam ad honestum.

XXVI.

Bonum honestum naturale per omnia entia diffusum.

Bonum vtile in omnibus rebus inuenitur.

Delectabile boni sola cognoscentia propria capacia.

XXVII.

Diuisio boni in prædicta membra analogicè, & quæ analogia.

T

Qua-

Quapropter dici potest primo, hanc analogiam non esse equalem in utroque bono; sed in bono utili esse propriam, in delectabili verò latius sumi, ad indicandum, esse bonum imperfectum comparatione boni honesti, non verò quod absolute & simpliciter bonum non sit, cum ex se & sine habitudine ad aliud habeat unde appetatur: sicut e contrario, dolor qui delectationi opponitur, simpliciter malum est, quāvis non sit maximum malum, atque ita in scriptura malum pœnæ, simpliciter malum dicitur. Vel aliter dici potest, in utroque bono, utili & delectabili, esse analogiam, non tamen eiusdem modi, nam in bono utili est analogia attributionis, sumpta ab extrinseca forma, qualis est in sano prout de medicina dicitur: sic enim dicitur medicina bona aut vitilis, sicut dicitur sana. In bono autem delectabili saluari potest analogia, nō quidem per extrinsecam denominationem, ut ratio supra facta probat, sed per intrinsecam habitudinem vnius ad aliud, qualis reperitur in accidere respectu substantiæ. Sic enim delectabile bonum intrinsece supponit aliud bonum per se conueniens, in quo appetitus quiescat per delectationem, & ex natura sua ad hoc tantum instituta est delectatio, ut sit veluti quidam decore, & quali condimentū quoddam alterius superioris boni. Et ideo imperfectus ordo est appetere operationem propter delectationem in ea nitendo, cum potius delectatio sit propter operationem amanda, sicut est instituta. Præsertim verò respectu hominis bonum delectabile, quod non habet honestatem adiunctam, non potest simpliciter bonum exultimari, quia & maior priuat bono, & non conducit ad bonum simpliciter hominis, quod est vivere secundum rationem, ut in simili dixit Diuus Thomas. Et hoc sensu dicunt aliquando Patres nihil esse bonum, nisi virtutem, ut patet ex Hieronymo Isaia 11. & Ambrosio. Oficior. cap. 9.

XXXIX.
Quid bonū
naturale &
quid morale.

Tertio intelligitur ex dictis, alia diuisio boni in bonum naturale & bonum morale, quæ licet de bono in cōmuni intelligi possit, quia bonum delectabile, & utile, etiam potest aut naturale esse, aut morale, proprie tamen dari si let de bono honesto, generatum sumpto, quod esse potest terminus ultimus appetitus tanquam per se conueniens. Bonum ergo morale idem est quod bonum honestum magis strictè sumptum, pro illo, quod per se de, et, & est consentaneum naturæ rationali, & talis est: bonum autē naturale est illud quod per se est conueniens cuiunque naturæ. Dices, iuxta hanc descriptionem etiam bonum morale esse bonum naturale, quia natura rationalis quædam natura est, & illi consentaneum bonum morale per modum formæ vel operationis. Respondetur primò, naturam sumi posse ut solum significat essentiam rei, & hoc sensu est verum omne bonum dici posse naturale, in quantum est conueniens alicui naturæ, vel in quantum habet perfectionem, quam natura sua postulat, & hoc modo procedit obiectio facta. Aliter vero sumitur natura, ut dicit non solum essentiam rei, sed etiam modum operandi, vel appetendi ex solo impetu naturæ & necessitate quadam, & in ordine ad naturam hoc modo acceptam, solet naturalis operatio à libera, seu morali distingui, & in eodem sensu datur diuisio boni in morale & naturale: nam bonitas & perfectio rei ex operatione potissimum dignoscitur, vel interdum etiam per illam consummatur, & ideo iuxta diversos modos operandi sumpta est diuisio boni in naturale & morale. Dicitur ergo bonum naturale, quod est consentaneum cuiunque naturæ, secundum id, quod naturaliter est, vel naturaliter operari potest, bonum autem morale est, quod est consentaneum rei, ut libere operatur: mos enim unde morale dictum est in libera operatione consistit, ut constet.

XXX.

Quamuis ergo bonum naturale & morale con-

ueniant in hoc, quod utrumque est per se conueniens alicui rei, seu naturæ (hæc enim ratio excludi non potest ab eo bono, quod per se & simpliciter tale est) differunt tamen, quia bonum naturale præcise respicit naturam ut sic, seu ut naturaliter operantem: bonum autem morale respicit illam, ut eleuatur ad modum operandi libere, quod propriissime illi competit ut rationalis est, & ideo dicitur bonum morale consentaneum naturæ rationali, ut talis est, tam in gradu, quam in modo operandi. Unde sit, ut bonū morale præcipue consistat in operatione libera: conuenit autē suo modo etiam proprio obiecto eius, quatenus honestum est, & virtuti, quæ est principium eius. Quomodo dixit Aristoteles 2. Ethicorum cap. 6. Virtutem esse, quæ bonum facit habentem & opus eius bonum reddit. Quid autem in his omnibus sit bonitas moralis, quatenus moralis, vel quid addat hæc denominatio ipsi bonitati, non ad hunc locum, sed ad philosophiam moralem spectat, & tractatur à Theologis in 1. 2. qu. 18.

Quarto possunt facile ex dictis declarari aliæ diuisiones boni, quæ materiales potius sunt ex parte rerum, quæ bonæ denominantur, quam formales ex parte ipsius bonitatis seu conuenientie. Sic diuiditur bonum in bonum transcendens, & bonum de genere qualitatis à Diuo Thoma, quæstione nona, de potentia, articulo septimo ad quintum. Hæc enim diuisio non datur secundum diuersas rationes formales boni, sed secundum eandem magis, vel minus contractam. Nam bonum transcendens dicit in cōmuni perfectionem rei conuenientem, præsertim illam quam vnaquæque res habet per entitatem suam, ut sequente sectione declarabitur: Bonum autem de genere qualitatis dicit perfectionem, quam res habet per qualitatem aliquam suæ naturæ conuenientem, quomodo etiam posset distingui bonum de genere quantitatis: magis autē solet attribui qualitati, quia perfectio creaturæ maxima solet qualitatis consummari.

Rursus diuidi solet bonum, in bonum corporis, & animæ, & extrinsecum, quod fortunæ bonum appellari solet, ut patet ex Aristoteli 1. Ethic. cap. 8. Qui rursus cap. 12. bonum distinguit in laudabile & honorabile. Quæ diuisio à posteriori sumpta videtur ex effectu & quali præmio bonitatis, & non videtur ex haurire omnia bona: nam bonum delectabile ex se neque honorabile est, neque laudabile, nisi in quantum vel utile est, vel cum honestate est coniunctum, aut illam comitatur & ad illam iuuat. Bonum igitur honestum propriè honorabile est, quatenus propter se est expetibile: laudabile autem, ut Aristoteli superius vult, dicitur bonum, ut ad aliud referatur. Unde communiter dici solet, ut ille bona esse laudabilia, quod intelligendum videtur cum præcissione quadam: nam illa ut si sunt laudabilia tantum: alia vero sunt etiam honorabilia: nam honestum bonum etiam dignum est laude, non tamen sola: verum etiam honore: utrumque igitur bonum laudabile est: alterum verò etiam honorabile, atque ita est intelligenda diuisio.

Præterea diuidi solet bonum in bonum simpliciter & bonum secundum quid. Quæ diuisio variis modis intelligi potest: nam primo potest ad tria membra superius posita applicari: ex quibus bonum honestum, ut diximus, est bonum simpliciter: alia verò tantum secundum quid. Secundo potest attribui bono transcendenti, quatenus absolute dicitur de ente, ut in se bonum est, idque duobus modis: vnus est, ut alia membra referantur ad totam latitudinem entis & boni ut sic, quo sensu bonum simpliciter dicitur illud, quod totam entis bonitatem & perfectionem in se continet: bonum verò secundum quid est illud quod ex parte tantum bonum est. Atque hoc modo solus Deus est bonum simpliciter: omnis verò creatura est bonum tantum secundum quid. Quomodo intel-

intelligi potest illud Marci 10. *Nemo bonus, nisi solus Deus*, qui etiam solus hac ratione dicitur esse summum bonum. Atque in hoc sensu conuenit hac diuisio cum alia, qua vtuntur Theologi ex Dionysio de diuinis nominibus cap. 1. & 4. & August. 8. de Trinit. cap. 3. & Boetio lib. de Hebdom. cap. 2. diuidentes bonum in bonum per essentiam, & per participationem. Nam bonum per essentiam est bonum simpliciter, est enim ipsa essentia bonitatis, quae in cetera omnia pro vniuersali quae capiti radios bonitatis emittit, vt ait Dionysius: vnde in se essentialiter includit quicquid ad rationem boni & perfecti pertinere potest, quod est Dei proprium; & ideo solus ipse, & est bonum per essentiam, & bonum simpliciter ac summum: alia vero sunt bona secundum quid & per participationem.

XXXIV. Alter sensus illius diuisionis est, vt membra non referantur ad totam latitudinem entis, sed ad determinatum genus vel speciem, & hoc modo ad omnia genera, vel species entium potest diuisio applicari, & bonum simpliciter dicitur, illud ens, quod habet omnem perfectionem sibi debitam in suo ordine: bonum autem secundum quid erit quod aliquid perfectionis debita habet, & aliquid ei deest. Et hoc modo substantia creata non est bona simpliciter, nisi sit debitis accidentibus affecta; neque accidens est bonum simpliciter, nisi habeat intentionem debitam, vel aliam similem perfectionem. Atque hoc modo dixit Dionys. supra: *Bonum est ex integra causa, malum autem ex quocunque defectu.*

XXXV. Tercio potest intelligi in ea partitione diuidi bonum, prout est alteri conueniens, & potest etiam referri, vel ad ens vt sic, vel ad determinatum ens. In priori sensu coincidit fere illa diuisio cum alia, qua tradunt Theologi, diuidentes perfectionem in perfectionem simpliciter simplicem, & perfectionem secundum quid cum Anselmo in Monolog. c. 14. Bonum ergo seu perfectio simpliciter dicitur illa, quae in indiuiduo entis melior est ipsa, quam non ipsa, id est, quae in genere entis talem perfectionem dicit, vt nullam maiorem, vel aequalem excludat. Perfectio autem secundum quid seu in certo genere est, quae licet bonitatem aliquam asserat, tamen cum alia maiori vel aequali repugnat, vel imperfectionem aliquam habet admixtam vt sunt perfectiones omnes creaturarum prout in eis sunt. In posteriori autem sensu eadem fere proportionem applicari poterit diuisio ad quodlibet genus entis, nam vnicuique rei illud est bonum simpliciter, quod bonitatem aliquam illi asserit, & maiorem, vel aequalem non secludit, sic est bonum igni esse calidum, & homini esse temperatum, si vero asserat aliquam bonitatem, excludat tamen maiorem, cuius illa res esset capax non erit bonum simpliciter, sed secundum quid, sic esse nigrum quamuis in se aliquod bonum sit homini habenti illud, non est tamen simpliciter bonum, quia excludit esse album, quod est homini melius. Hoc autem sensu simpliciter & secundum quid solum distinguuntur tanquam magis & minus perfectum, quo sensu etiam sensibilia bona dicuntur secundum quid respectu spiritualium, & temporalia respectu aeternorum.

SECTIO III.

Quodnam bonum sit, quod cum ente conuertitur tanquam passio eius.

I. Ratio difficultatis est, quia aut bonum sumitur pro eo, quod in se bonitatem seu perfectionem habet, aut pro eo, quod est conueniens alteri, neutro autem modo videtur bonum cum ente conuertitur, aut passio eius: ergo. Minor probatur quoad priorem partem de bono absolute sumpto, primo, quia relationes reales sunt entia, & tamen ex sententia Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

multorum bonae non sunt, nisi solus habent. Secundo, quia res Mathematicae verae res sunt, & tamen, recte Aristot. 3. Metaph. non sunt bonae. Tercio, quia materia prima est aliquo modo ens, & tamen bona non est, quia, sicut actualitate non habet, ita nec perfectionem. Quarto, essentiae rerum creaturarum sunt aliquo modo entia realia, cum non sint nihil, & tamen bonae non sunt, quia, seclusa existentia perfectionem non habent, vnde nec sunt appetibiles, nisi in ordine ad esse. Quinto addere possumus, multas esse res, quae carent modo & ordine debito naturae suae, quae proinde bonae dici non poterunt, cum bonum consistat in modo, specie & ordine, vt ait Augustin. lib. de nat. boni, c. 3. & 4. Altera vero pars minoris probatur primo ex omnibus adductis, quia, quod in se perfectionem non habet, neque alteri poterit esse bonum, vt relatio, v. g. si in se non dicit perfectionem, nihil conferre poterit ad bonitatem eius, cui inest, Secundo e contrario obijcere possumus, quia bonum, prout dicitur hoc modo conueniens, non tantum de entibus, sed etiam de non entibus dici potest, quomodo Matt. 27. dicitur de Iuda: *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille*: ipsum ergo non esse, vel non nasci, quatenus conueniens esse potest ad maiora mala impedienda, bonum à Christo appellatur. Et in moralibus non solum implere praecipuum, sed etiam non agere prohibitum, bonum censetur, & conueniens homini: ergo bonum sub hac ratione non potest esse passio entis, cum latius pateat, quam ens. Et confirmatur tandem: nam bonitas, quae est passio entis, solum est vna in vno ente; at vero conuenientia vnius entis ad aliud non est vna, sed multiplex, & diuersarum rationum: ergo non conuertitur hac bonitas cum ente tanquam passio eius.

Supponenda est distinctio superius tradita de bono, prout absolute dicitur de re, quatenus in se bona est, vel quatenus dicitur bona alteri, seu respectu alterius. De his enim variae sunt opiniones. Quidam enim existimant bonum transcendens prout est passio entis, sumi posteriori modo sub ratione conuenientiae alteri, quod sentiunt Herizaeus, Capreolus, & Durandus supra, non tamen declarant, quomodo bonum vt sic, cum ente conuertatur. Et ideo alij hanc sententiam reiiciunt propter argumenta superius insinuada, qui consequenter sentiunt, bonum sub posteriori acceptione esse plusquam transcendens, eo quod non solum entia, sed etiam non entia transcendat. Quo fit, vt iuxta hanc sententiam, duplex sit bonum: aliud quod sit proprietas entis quarto modo: aliud vero quod sit proprietas secundo modo, quia conuenit omni enti, sed non soli.

Questionis resolutio.

Dicendum tamen censo, bonum proprie dictum semper supponere vel includere ens, seu fundari in ente, ideoque non posse bonum, sub quacunque praedictarum rationum, latius patere, quam ens. Hanc conclusio sumitur ex Aristotele 1. Ethic. cap. 6. dicente: *Bonum diuidi per omnes categorias, sicut ens*, & ex D. Thoma 1. parte, quaest. 5. art. 5. vbi ait: *Rationem entis esse priorem ratione boni*. Et hoc ipsum significare voluit quaest. d. 21. de verit. artic. 2. cum dixit, *bonum transcendens fundari in esse*. Et ratio est, quia bonum, siue significet id, quod in se bonum est, siue quod est bonum alteri, includit intrinsece in conceptu suo perfectionem, nam bonum & perfectum idem sunt: sed non potest intelligi perfectio vera sine entitate; nam quod entitatem non habet, nihil est. Quod autem est nihil, quomodo dicere potest, vel includere perfectionem? Praeterea de eo, quod est in se bonum, nullus dubitat propter rationem factam, quin debeat esse ens: hinc autem recte colligitur, etiam illud quod est verum bonum alteri, debere esse ens: ergo bonum sub vtraque ratione includit rationem entis, & non

II. Aliquorum sententia.

VI.

III. Bonum semper in ente fundatur.